

Háború

Van két kép a háborúról, amit soha nem felejték. Az egyik Berlint mutatja, korabeli dokumentum, repülő berreg a szétlőtt, szétbombázott, házcsonkoktól meredező város fölött, beláthatatlanul hosszú fél órán át, 1945-ben. Talán Spiegel-meléklet volt néhány éve, kis diszkkal adták a lapot. Nincsen ép épület. Embert sem látni. Ameddig a szem ellát, roncs, roncs. A másik kép Bondarczuk 68-as filmjéből való, Háború és béke, a francia armada visszavonulóban a fölégetett Moszkva alól. Vonszolják magukat a hóban. A kamera fentről mutatja őket, a leggyőzhetetlen hadsereg fáradtan kanyarog, halad a menet, nem akar véget érni. Rengeteg ember, rengeteg statisztá. Füst leng fölöttük, rájuk száll, mint óriás fekete háló, beteríti őket, a katonák pedig csak haladnak, nehézkesen tipornak a hóban. Most ahogy írom ezt, arra gondolok, hogy mintha mind a két jelenet az időről szólna. Az ember biztonsága az idő rendje és a tér beláthatósága. Az időt számolni és fölosztani tudom, a teret mérni és berendezni. A háború ezt az archaikus emberi képességet teszi tönkre, ezt írja felül. Elvész az idő, elvész a tér is, háborúban minden ember tévedésre van ítélve, az is, akit üldöznek, az is, aki üldöz. Aki háborút robbant ki, annak nincs helye az emberi szövetségek, alkuk és kompromisszumok világában, amikor egy gombnyomással elpusztítható az élet. Aki háborút szít két nemzet között, aki háborút szít egy nemzetben belül, annak nincs helye az emberi kultúra világában.

Az én gyerekkoromban két háborús film volt a sztársorozat. Stirlitz a tavaszával és A négy páncélos. Hát persze, nagyon szerettük ezeket a filmeket. Mindig az orosz katonák voltak a hősök, és a németek a gazemberek. Amikor katonáztunk, és nekem, mert apám küldött Amerikából zöld, nagyon menő figurákat, gyalogosokat, lövészeket és aknavetőket is, azokkal vívtam csatákat. Lett egy kis zavar. Mert ugyan a német a fő ellenség, de az amerikai katona sem szimpatikus, viszont az amerikai katona, ami sokkal jobb volt, mint az orosz, mégsem lehet orosz. Nem tudom, valahogy megoldottam. Csaltam nyilván. Ahogy a valószínű háború is csalás. Minden évben egyszer idejött a háborús bűnös vagy mi mentünk hozzá. És? Volt értelme? A napköziben délelőtt vetítették A négy páncélos és a kutya című lengyel filmet, hogy ez miként lehetett, én nem tudom, biztosan valami ünnepnap volt, mi meg a napköziben ragadtunk. Fent volt a tévé a szekrény tetején. Néztük a katonák és a kutya kedélyes kalandjait. Háború, lőnek, a jók győznek, a gonosz náci veszítenek. Na, igen. Egyszer csak az egyik tankból kiugrott egy égő ember, nyilván jól felügyelt statisztá. Én meg bámultam, ez hogy van, hogy lehetséges, ég egy ember, lángol és ordít, végül rosszul lettem. Rohantam kifelé a teremből. Mintha a háború szólt volna oda, kisfiam, ez nem olyan, mint ott, a tévében, jóllehet elképzelted rendesen, látom. Most akkor hányjál szépen az udvaron. Okádj. De az igazi háború is csak egy picit ilyen.